

Jan Zlatoústý

Těm, kdo opouštějí chrám a odcházejí do hippodromu a do divadel

Dá se to snést? Dá se to vydržet? Chci s vámi promluvit o vás samotných. Tak to udělal i Bůh Židům: Řekl jim, když s nimi mluvil o nich samotných: „Lide můj, co jsem ti učinil a čím jsem tě zarmoutil, nebo čím jsem tě znepokojil? Odpověz mi!“ A zase: „Jakou chybu ve mně nalézají vaši otcové?“ To napodobuji i já a znovu vám řeknu: Dá se to snést? Dá se to vydržet? Po takových záplavách slov, po takovém učení, jakmile nás někteří opustili, odešli se dívat na závodní koně, a natolik se nechali strhnout, že celé město naplnili nezřízeným křikem a řevem, který vyvolává velký smích, ale ještě spíš nářek.

Když jsem seděl doma a poslouchal, jak se ten hluk rozléhá, zažíval jsem něco horšího než lidé, kteří se zmítají ve vlnách. Jako oni jsou vlnami otlučáni o stěny lodi a velmi se bojí, protože jim hrozí nejvyšší nebezpečí, tak dorážely ty příšerné výkřiky i na mne a já jsem sklonil hlavu k zemi a zahalil se (pláštěm), zatímco ti nahoře v divadle se chovali nestydatě, ti dole uprostřed agory tleskali vozatajům a ošklivě na ně pokřikovali.

Co o tom mám říct? Jak to omluvíme, kdyby nějaký cizinec kdovíodkud příšlý začal hubovat a říkal: „Tohle že je obec apoštolů? To se děje tam, kde mají takového učitele? Tohle provádí lid, který miluje Krista, nestvořené duchovní divadlo? Nezastyděli jste se ani toho dne, kdy se oslavovaly symboly spásy našeho rodu! A v pátek, když byl váš Pán ukřižován za svět a byla přinesena taková oběť, otevřel se ráj, lotr se vrátil do své staré vlasti, bylo zlomeno prokletí, dědičný hřích zmizel, letitý boj byl přerušen, bylo uzavřeno smíření Boha s člověkem a vše bylo uspořádáno nově - toho dne, kdy bylo třeba se postít a vzdávat chválu, a posílat vzhůru děkovné modlitby za dobro pro celý svět tomu, kdo je vykonal, tehdy jsi opustil chrám, duchovní oběť, sbor bratří a střídmost postu a jako rukojmí ďábla jsi byl odveden na tu podívanou?“

Dá se to snést? Dá se to vydržet? Nepřestanu to stále říkat a ulevím těmi slovy své bolesti, abych ji v sobě nehromadil, ale vynesl ji do vašeho středu, a předložil ji před vaše zraky. Jak si tedy můžeme Boha naklonit? Jak ho můžeme usmířit, když se hněvá? Před třemi dny se strhnul silný liják a všechno odnesl, abych tak řekl, od úst: uloupil stůl rolníků, zrající plody otrhal a vše ostatní nechal dočista shnít v přílišné vlhkosti.

Modlili jsme se litanie a prosby a celá naše obec se hnala jako proud na místa, kde sídlí apoštolové, a jako rádce jsme si vzali svatého Petra a blahoslaveného Ondřeje a dvojici apoštolů Pavla a Timothea. Potom, když se hněv utišil, když jsme překonali to moře, když jsme přemohli vlny, běželi jsme k našim vůdcům – k Petrovi, základnímu kameni naší víry, a k Pavlovi, vybranému nástroji Božímu, slavili jsme duchovní svátek a rozhlašovali jsme jejich dílo, jejich trofeje a vítězství proti démonům.

To jsi nebyl ohromen ani strachem z toho, co se stalo, ani jsi nebyl poučen velikostí apoštolské nápravy situace, takže hned o jeden den později poskakuješ a vykřikuješ a přehlížíš, že necháš svou duši vláčet jako rukojmí svých vášní? Pokud jsi chtěl vidět běh koní, proč jsi raději nezkrotil své vnitřní splašené pudy, vášnivost a touhu, a nenasadil jim uzdu filosofie, jež prospívá a netíží, a proč jsi jim nenaložil správný rozmysl a neběžel jsi pro trofej, jež nás volá shůry, ne abys běžel od rouhání k rouhání, ale z pozemského světa do nebe? To je takový druh dostihů, který spolu s velkým potěšením přináší i užitek. Ty jsi však tyhle své záležitosti nechal prostě běžet, jak se namane, a díval ses na cizí vítězství, tak dlouhý den jsi strávil pošetile a zbytečně škodlivou zábavou.

Copak nevíš, že když dáváme peníze svým sluhům, žádáme od nich pak účty a drobné do jedné? Stejně i Bůh nás bude žádat o zprávu o každém dni našeho života, jak jsme každý den strávili. Co potom řekneme? Jak se omluvíme, až budeme požádáni o účet z onoho dne? Pro tebe zasvítalo slunce, měsíc rozzářil oblohu a zažehnul tanec pestrých hvězd. Kvůli tobě vanul vítr a rozběhly se řeky, kvůli tobě rostla semena a vydala rostliny, běh přírody si udržel svůj řád a byl den a přišla noc. A to všechno se dělo kvůli tobě. A ty za takové dílo, prokazující ti službu, naplňuješ své ďábelské choutky? Ačkoli sis tedy u Boha pronajal tak velký dům - to mluvím o tomto světě - nezaplatil jsi mu za to. A nestačil ti jeden den, i ten následující, když se slušelo trochu si odpočinout od té špatnosti, kterou jsi prováděl, ale opět ses vrátil do divadla, a dostal ses z bláta do louže, protože jsi usedl do ještě horší pasti. Starci dělali hanbu svým šedým vlasům, mládež uvrhla své mládí do propasti, a přece tam otcové vodili své děti, ve věku, které nerozumí špatnosti, od počátku je vodili do pasti hanebnosti, takže by ten, kdo by takové lidi nazval namísto otců vrahy dětí, nezhřešil, protože zabili duši svých ratolestí odpornou podívanou.

Prý, jaká odporná podívaná? A právě proto se trápím, že ačkoli jsi nemocen, nechápeš, že stonáš, abys mohl zavolat lékaře. Naplnilo tě smilstvo a ptáš se, jaká ošklivá podívaná? Copak jsi neslyšel, že Kristus říká: „každý, kdo by se chtivě podíval na ženu, už s ní zcizoložil ve svém srdci“?¹ A co když, prý, na ni nepohlédnu chtivě? A jak mě dokážeš přesvědčit? Když se někdo neudrží, aby se díval, nýbrž tomu věnuje velké množství času, jak může po té podívané zůstat neposkvrněný? Copak je tvé tělo z kamene? Nebo ze železa? Jsi z masa, z lidského masa, které je horší a nechá se touhou zapálit spíš než sláma.

Proč ale mluvím o divadle? Často když na náměstí potkáme nějakou ženu, dostáváme se do rozpaků. Když pak ty sedíš v hledišti divadla, kde je tolik podnětů k neslušnostem, a vidíš tu nevěstku s hlavou nezahalenou, jak velmi nestydatě vystupuje oblečená do zlatého hávu, zvrhlá a zkažená, jak zpívá sprosté písničky, kroutí všemi údy a vykřikuje oplzlé řeči a takhle necudně si vede - když se na to všecho díváš a věnuješ tomu pozornost, musíš sklonit hlavu. Odvažuješ se tvrdit, že nezakoušíš to, co jiní lidé? Copak je tvé tělo z kamene? Nebo ze železa? Nebudu tě znovu prosit, abys to opakoval. Copak jsi rozumnější než oni velcí a ušlechtilí muži, kteří byli přemoženi jediným pohledem? Neslyšels, co řekl Šalamoun: „Může snad chodit po žhavém uhlí, aniž si spálí chodidla? Stejně tak ten, kdo s ženou bližního spí – kdo se jí dotkne, trestu neujde!“² Ačkoli se snad s tou ženštinou nezapleteš, ale zatoužíš po ní, přece se svou myslí dopustíš hříchu. A nejen v době přestavení, ale i když skončí a ona odejde, její obraz ti zůstane v duši, její slova, její pohyby, pohledy, chůze, vzhled/jak se nese, povýšenost, hanbaté popěvky, a odcházíš tisíckrát zraněn. Nepocházejí snad rozvraty v rodinách právě odtud? Nemá zhouba cudnosti původ právě odtud? Rozvody manželství snad nejsou odtud? Války a bitvy nemají příčinu tady? Nevládnost bez rozumu nepochází odtud? Když odcházíš z divadla plný tohoto všeho a stane se z tebe takové rukojmí, i tvá žena se ti zdá méně přívětivá, děti nesnesitelnější, sluhové obtížnější, domácnost zbytečná starost a zdá se ti, že tě obvyklé starosti o obstarání nutných věcí obtěžují a každý, kdo tě přichází o něco požádat ti připadá otravný a protivný.

Příčina spočívá v tom, že se nevracíš domů sám, ale máš s sebou tu ženskou, i když nepřichází viditelně a zjevně. To by bylo snazší – tvá žena by ji okamžitě

¹ Mat. 5, 28.

² Přísloví 6,28-29.

vyhnala. Máš ji však v mysli, usadila se ti ve vědomí a zapaluje ti v nitru babylónskou pec, spíš ale mnohem horší než to. Žádná koudel, nafta a smůla, nýbrž to, o čem jsem mluvil před chvílí se stane ohni potravou, a všechno se zmítá v plamenech. Stejně jako lidé s horečkou, když nemají, proč by vynadali těm, kdo jim posluhují, jsou ke svému okolí nevrlí pro samu nepříjemnou nemoc, odmítají potravu, hubují i lékaře, spílají rodině a hněvají se na služebnictvo, tak i ti, které souží tato těžká choroba, se mění a jsou mrzutí, pořád ji totiž vidí. Nelehká situace! Vlk a lev i ostatní šelmy, když se na ně střílí, lovci utíkají. Člověk je nejrozumnější a když je zraněn, pronásleduje tu, která ho zranila, takže ho zasáhne ještě horší střela a má z té rány příjemný pocit, což je ze všeho nejtrpčí a činí tu nemoc nevyléčitelnou. Když ten člověk nemá tu ránu v nenávisti a nechce se jí vyhnout, jak by mohl vyhledat lékaře?

Proto se trápím a zraňuje mě, že ačkoli tam přicházíte k tak veliké úhoně, přece se odtamtud vracíte, a že kvůli nicotnému potěšení podstupujete dlouhá muka. A že než se dostanete do Gehenny a pekla i tady podstupujete trest. Cožpak to není nejvyšší trest, pověz, živit takovou touhu, být jí pořád zapalován, nosit s sebou všude výheň neslušného chtíče, a být v obci v opovržení? Jak překročíš práh chrámu? Jak se dotkneš nebeské hostiny? Jak vyslechneš kázání o cudnosti, když jsi plný takových ran a zranění a tvůj rozum posluhuje chtíči?

A proč bych měl říkat to ostatní? Z toho, co jsem vám pověděl teď, si rozum dokáže představit to utrpení. Vidím teď mezi těmi slovy, jak se někteří bijí do čela, a mám z vás radost, že jste tak soustrastný lid. Myslím si skoro, že mnozí z vás, kteří vůbec nezhřešili takovým skutkem, strádají ranami svých bratří. Proto se trápím a zraňuje mě, že ďábel hubí takové stádo. Pokud ale chcete, zahradíme mu cestu. Jak, jakým způsobem? Kdybychom uviděli nemocné při dobrém zdraví. Kdybychom rozprostřeli síť učení, obešli ty, kdo se nechali ulovit těmi šelmami a hledali je, a potom vyrvali je z toho lvího chřtánu. Neříkej mi: „Těch, kdo byli odtrženi od stáda, je málo.“ I kdybych jich bylo jen deset, není to zanedbatelná škoda – i kdyby jich bylo jen pět, dva, i kdyby jen jeden! Protože onen pastýř opustil kvůli jedné ovečce ostatních devadesát devět, běžel za ní a nevrátil se, dokud ji nepřivedl zpět, a tak neúplný počet těch původních sta doplnil na úplný stav onou zbloudilou ovečkou. Neříkej, že je pouze jeden. Pochop, že je to duše, kvůli níž vzniklo všechno viditelné: zákony i tresty, trápení i tisíce zázraků i rozmanité božské činy, kvůli kterým neušetřil ani svého jediného Syna. Uvědom si, jaká velká cena byla obětována i pro toho

jednoho a neopovrhuj jeho spásou, ale běž, přiveď nám ho zpět a přesvědč ho, ať nikdy neupadne zpět do těch neštěstí. Tehdy budeme mít uspokojivé zadostiučinění. Pokud nestrpí, abych mu radil já, ani abyste mu přispěli vy, použijí té moci, kterou mi dal Bůh nikoli k tomu, abych rozvracel, ale k tomu, abych budoval.

Proto vám tu prohlašuji a volám jasným hlasem, že pokud někdo po tomto kázání a učení odejde do zákazných divadel, nedovolím mu vstoupit do těchto prostor, neposkytnu mu svátosti a nenechám jej dotknout se svaté hostiny. Jako pastýři oddělují ovce stížené prašivinou od těch zdravých tak, aby nenakazily ostatní tou chorobou, stejně si budu počínat i já. Jestliže v dávných dobách bylo přikázáno stíženému leprou usadit se mimo válečný tábor, i kdyby to byl král, byl vyvržen i s královským diadémem, tedy mnohem spíš vyvrhneme my stíženého leprou na duši z našeho svatého tábora. Jako jsem na počátku použil přesvědčování a rady, je teď po doporučení a poučení třeba provést i sám zákrok, odříznutí. Je to rok, co jsem vstoupil do vašeho města a (po celou dobu) jsem nepřestal, abych vás často a neustále nepřesvědčoval/vám neradil. Protože však někteří setrvávají v tom hnoji, provedme tedy ten řez. Ačkoli nemám nůž, mám slovo ostřejší než každý nůž. Ač neprovádím zkoušku ohněm, mám učení žhavější nad každý oheň, která dokáže pálit ještě silněji. Nepohrdej proto mým odmítavým názorem. Ačkoli jsem nicotný a velmi ubohý, přesto mi bude boží milostí svěřena do rukou úloha, díky níž to bude možné udělat. Takoví lidé budou potom vyvrženi, aby se zdraví stali ještě zdravější, nemocné znovu přemůže jejich těžká nemoc. Jestli jste se nad takovým odsouzením vyděsili - vidím tu, jak jsou všichni v rozpacích a sklíčení - ať se změní a podmínky odsouzení budou rozvázány. Jako jsem dostal moc svazovat, stejně mám i moc rozvazovat, a zase přivést zpět.

Nechci naše bratry odříznout od církve, nýbrž odvrátit od církve tu pohanu. Vždyť se nám teď vysmějí pohané a židé si z nás budou dělat komedii, když sami sebou tak pohrdáme a hřešíme. Teď nás ale budou velmi chválit a budou obdivovat církev, když budou zahanbeni před našimi zákony.

Nikdo z těch, kdo trvají na té nestoudnosti, ať nevkročí do kostela, ale ať je od nás trestán a je považován za společného nepřítele. Je psáno: „Kdyby někdo neposlechl, co vám říkáme v tomto dopise, dejte si na něj pozor a nestýkejte se s ním.“³ To udělejte: nepromluvte s ním jediného slova, nezvěte ho domů, nesdílejte

³ 2. Thessalonickým 3,14.

s ním stůl, neberte si od něj nic, ani mu nic nedávejte, neobchodujte s ním. Tak je znovu snadno získáme. Jako lovci, kteří těžko ulovitelnou zvěř nenahánějí jen z jednoho směru, ale z více, a pak ji uvrhnou do tenat, stejně budeme i my pronásledovat svou kořist a brzy ji pak vženeme do sítě spásy, já odsud, vy ze svého směru.

Aby se mohlo tohle stát, i vy se se mnou budete muset rozzlobit, litovat, že překračují boží zákony, abyste je za malou chvíli navrátili zpět a získali je navždy. Není to pro mne malá škoda, pokud přehlédnete tak velkou zkázu, naopak budete velmi potrestáni. Pokud někdo z domácích sluhů tajně ukradne zlato nebo stříbro, cožpak nebude potrestán pouze on sám, ale i ti, kdo to věděli a neohlásili to? Ještě spíš to tak musí být v církvi. Bůh ti k tomu řekne tolik: „Vidím, jak je z mého domu vykrádáno stříbrné a zlaté náčiní, ale je uloupěna cudnost. Proč jsi mlčel, když ten, kdo přijímal Posvátné Tělo a účastnil se Hostiny, odešel do ďábelských míst a takto se provinil? Jak jsi to mohl snést? Proč jsi to neoznámil knězi? Nebudeš věru tázán na zanedbatelné účty!“

Proto i já, byť váhám, abych vás nezarmoutil, neušetřím ani jednoho z těch hanebníků. Je mnohem lepší vás takhle zarmoucené vyvést z budoucí krize, než abych vás teď slovy těšil a později byl s vámi potrestán. Není to pro mě ani jisté ani bezpečné, snášet takové věci mlčenlivě. Z vás každý bude vydávat účty za sebe: já budu odpovědný za spásu vás všech.

Proto nepřestanu činit a říkat vše, ač vás budu muset zarmoutit, ať se budu zdát dotěrný a neodbytný, abych mohl stanout před oním strašným trůnem bez poskvrnky a vrásky. Kéž se na přímělu svatých podaří ty poškozené navrátit už brzy, a kéž ti nepoškození dosáhnou ještě větší spořádanosti a cudnosti. Vždyť budete-li spaseni vy, i já se budu radovat a Bůh bude oslavován nyní i vždycky a na věčné věky věků. Amen.